

Recorregut I: Mariona Naudin i Albert Pijuan

El Graner, amb la complicitat de Barcelona Ciutat de la Literatura i dins el context del projecte BooMBeta (amb el suport del Pla de Barris) proposa dos itineraris narratius pel barri de La Marina i la muntanya Montjuïc.

Dues passejades per la muntanya de Montjuïc que parteixen del barri de La Marina per acabar una d'elles als jardins de l'amfiteatre Grec i l'altra al Mercat de les Flors, passant pel MNAC. Es tracta de dos itineraris que conjuguen dues narratives: una d'autor, amb l'aliança de l'Oficina Barcelona Ciutat de la Literatura – UNESCO i una altra d'escènica, amb l'aliança del Festival Grec.

Mariona Naudin, Javier Guerrero i Albert Pijuan ens proposen des de tres disciplines diferents -teatre performàtic, dansa i literatura- un exercici en moviment de memòria i de projecció col·lectiva sobre el barri de la Marina. Un tour teatral que arranca a la Marina i acaba a les fonts de Montjuïc. Una ruta virtual que lliga la cara oculta (i ocultada) d'una ciutat amb el seu aparador turístic més fastuós. Dues cares d'una ciutat que, irònicament, tristament, col·lideixen en una mateixa muntanya.

En aquesta passejada, La Marina és el material en brut per construir un discurs sobre el que ha estat el barri i el que no es va voler que fos, sobre el que és, el que podria haver estat i allò que podria ser. Una passejada que no deixa de ser un somiar desperts tots junts, i que, com en els somnis, la memòria personal, la història social, les pors i les esperances es fusionen en una sola vivència.

El pes del passat, i sobre tot dels prejudicis que la resta de la ciutat té sobre el barri, és una llosa de la qual tots els veïns volen desfer-se. Els tres artistes volen encarar-se a aquest passat i alhora convidar a mirar cap endavant: com imaginar un futur des d'aquest punt de partida pantanós sense obviar que, en l'actualitat, La Marina segueix tractant-se com l'abocador de les institucions incòmodes (centres de menors, presons) o directament il·legals (CIE, el complex Eduard Aunós).

Un recorregut per a somiadors fet sobre els elements primordials que conformen el barri: l'emoció i la sorpresa. Un recorregut que vol donar a conèixer l'esperit lluitador, supervivent, imaginatiu i esperançador d'un barri que la capital dels creuers i les borrxeres low cost ha volgut enterrar en la desmemòria.

Punts clau del recorregut:

- 1- Masia Can Mestres
- 2- Cap a la bodega Peña al carrer Aviador Franco
- 3- Bodega Peña
- 4- Cap a les escales mecàniques pel carrer Mare de Déu del Port
- 5- A dalt de les escales mecàniques
- 6- De camí al Polvorí
- 7- Polvorí
- 8- Estadi Serrahima
- 9- Túnel de la Foixarda
- 10- Avinguda dels Montanyans
- 11- Jardins Històrics
- 12- Cap al Mercat de les Flors

1. MASIA CAN MESTRES

La sortida del recorregut és als horts urbans de la Masia Mestres, un projecte impulsat i materialitzat gràcies a l'acció veïnal. Només d'arribar, trobem tres pancartes en aquest ordre -totes les frases en castellà que aniran apareixent en les pancartes són de Francisco Candel.

Estamos en unos barrios fabriles.
Unos barrios que antaño fueron campos y más campos.

Parece mentira que en estos barrios -los que realmente producen riqueza- las instituciones estén por los suelos.

Això és la Marina

Tot seguit ens centrem en Julio Baños. Julio Baños és un personatge nuclear de la Marina del Port. A banda de ser un treballador de la Pegaso que ha estat al capdavant de les lluites sindicals, és un dels principals historiadors del barri, amb tres llibres publicats. Va néixer a Can Tunis quan Can Tunis era un balneari i una platja verge on el rei Alfons XIII anava a banyar-se. Julio Baños ha viscut en primera persona tots els canvis del barri del segle XX.

Julio Baños és entrevistat per Mariona Naudin. Ens parla de la prehistòria del barri -les sitges romanes descobertes a mitjan segle XX que demostraven que la zona de la Marina era un enclavament comercial destacat fa dos mil anys, el primer port de Barcelona; les restes del castell de la Marca Hispànica que era el punt de vigia de la línia que dividia moros i cristians; quan el barri era la zona agrícola de Barcelona, fins a principi del segle XX, amb més de 80 masies i tres collites anuals- i fusiona aquest discurs amb la seva vivència personal com a treballador de la Pegaso en els convulsos 60 i 70, quan la lluita per la millora dels drets laborals era el motor de vida de moltíssims treballadors.

2. CAP A LA BODEGA PEÑA PEL CARRER AVIADOR FRANCO

Sortint de la Masia Can Mestres ens dirigim a la Bodega Peña passant pel carrer Aviador Franco. Que el nom no us espanti. El Franco aviador és un dels pilots que va fer la gesta de ser els primers en creuar l'Atlàntic en hidroavió des de Huelva a Buenos Aires. La Bodega ocupa la cantonada d'aviador Franco amb aviador Duran. El barri es diu Plus Ultra, justament el nom de l'avió amb què es va fer la gesta. Abans d'arribar a la bodega, però, trobem una corredora aturada al mig del carrer, que observa una rajola. Una persona del públic recita aquest text:

Davant d'aquesta rajola:

Quants s'hi han dit hola, aquí?

Quants cigarros s'hi han apagat?

Quants hi han fet malabars per divertir els que passaven un dimarts a la tarda?

Quantes vegades ha estat cobert de neu?

Hi ha hagut alguna petició de mà desesperada?

Algun part d'urgència a plena llum del dia?

Quants no s'hi han dit adéu però ho haurien d'haver fet?

Quants s'hi han aturat a cordar-se la sabata sense saber que en aquesta mateixa rajola el seu avi jugava a pilota de petit?

Quants s'hi han rendit?

Podem saber el número exacte?

Podem saber quants s'han assegut en rotllana carregats de xibeques per debatre sobre política o música?

Podem saber com era això d'aquí al voltant abans que hi possessin rajoles?

Algú sap quants hi han ballat, damunt d'aquesta rajola?

Quants han arribat a les mans?

Quants hi han caigut de genolls i han demanat sisplau sisplau que aquesta vegada surti bé?

Quants han pensat "Tant de bo es recordés de mi"?

Quants hi han mort?

Quants hi han perdut algun ésser proper?

Quants hi han cantat les penes amb l'ajuda d'una guitarra?

Quants han fet una fotografia d'aquesta rajola meravellats per tot el que hi deu haver passat sense que ningú se n'hagi adonat?

No es podrà saber mai el nombre exacte perquè no hi ha cap registre.

L'únic record és la marca d'aquesta rajola.

En acabar el text, la corredora fa mitja volta i arrenca a córrer. A l'esquena du un dorsal que diu "Seguiu-me". Ens dirigeix cap a...

3. BODEGA PEÑA

Maria Peña ha estat l'última d'una nissaga de bodeguers històrica. El 23 de juny de 2017, la Bodega Peña va tancar després de noranta anys de servei al barri. Prenem una copa de cava o un vermut que ens serveix la Maria. Ho aprofita per explicar-nos la història de la bodega, que ha estat el cor del barri. No només ha estat un punt de reunió social importantíssim, no només han estat els impulsors de la trepitjada de raïm que es fa cada setembre, sinó que, durant molts anys, i davant l'abandó del barri per part de l'Ajuntament, ha fet la funció de Casa del Socors.

4. CAP A LES ESCALES MECÀNIQUES PEL CARRER MARE DE DÉU DEL PORT

Era un 17 de juny quan ens vam assabentar que la Bodega Peña tancava definitivament després de 90 anys. Com que la festa de clausura era la Revetlla de Sant Joan, ens vam afanyar a visitar-la. Això pot ser que ningú s'ho cregui, però aquella mateixa tarda vam coincidir amb Xavier Trias, l'exalcalde, acompanyat d'un seguici considerable, que venia a acomiadar-se de la Maria. Es veu que Trias participava des de feia 20 anys a la trepitjada de raïm que cada setembre s'organitzava al barri. Vam parlar de la bodega i ens va convidar a cava. La Maria, no en Trias. Mentre brindàvem, a fora, els tres antonios anaven fent comentaris fotetes des de la bóta que hi ha a fora: "Xavié, astirat una mica tu que pots, homa!". Després de les fotos de rigor, Trias i la comitiva va desaparèixer. Trias va formar part del govern de Pujol des de 1988 fins al 2000. Va ser l'any 1997 que es va arrencar el projecte del metro que uniria la Marina amb Barcelona, l'Hospitalet i el Prat de Llobregat. L'esquena de Montjuïc per fi connectada amb la resta de la ciutat! L'any 2003 van començar les obres de la L9 amb un pressupost de 2000 milions d'euros. Quinze anys després, les obres encara no s'han acabat, i el cost del projecte s'ha multiplicat per 8 fins als 16.000 milions. És l'obra pública més cara que s'ha fet mai a Catalunya. Si heu baixat pel passeig de la Zona Franca segur que heu vist les obres. Hi ha un cartell, pàl·lid de tants anys de sol, que anuncia l'arribada de la Línia de metro. Ara, damunt del 9, hi ha una enganxina amb el número 10. No podem evitar imaginar les enganxines que aniran reanomenant la línia de metro mentre les obres no acabin. L11, L12, L13, L14... Algun dia, potser, la L28 arribarà a la Marina.

5. A DALT DE LES ESCALES MECÀNIQUES

Quan hem arribat al replà que queda a dalt de tot de les escales mecàniques trobem dues pancartes més.

Está muy bien esto de eliminar el barranquismo.

Lo que no está tan bien es desahuciar a gente sin soluciones justas.

Quan deixem enrere les pancartes pel carrer de la Fortuna, travessem plaça Lorca i trobem unes escales a la dreta (no mecàniques) que ens conduiran directament a l'edifici del Polvorí.

6. DE CAMÍ AL POLVORÍ

Resulta que en el barrio del Polvorín, cuyos pisos los levantó el Patronato Municipal de la Vivienda, hay unas diez casas vacías, algunas de ellas desde largo tiempo. Unas tienen dueño. Este dueño se compró otro piso donde fuera y esta vivienda de aquí no la quiere soltar. Pero hay otras casas vacías completamente. Al mismo tiempo, y como contraste, en otras casas viven dos y tres familias. Concretamente, y en una de ellas, catorce personas. Es algo que está pronto dicho, pero... Entre estas catorce personas viviendo en promiscuidad. Había también un matrimonio, joven todavía, que compartía su cama con el hijo de quince años que tienen. Llevaban viviendo así no sé cuánto tiempo, hasta que el hombre de dicho matrimonio no pudo aguantar más la situación y se presentó en una asamblea de barrio donde se estaba discutiendo lo del Plan Parcial de Montjuic, y gritó su desesperación, y los vecinos, entonces -todos a una, como en Fuenteovejuna-, se acercaron a uno de estos pisos vacíos y, de una patada, ¡pam!, abrieron la puerta, y cogiendo los muebles de este desesperado matrimonio, los llevaron al piso vacío, diciéndoles: ya tenéis casa.

7. POLVORÍ

El públic es posa d'esquena a l'antiga construcció del Polvorí, que també és l'antiga seu de Ràdio la Marina. Davant seu pot veure tota l'extensió que va des de Montjuïc fins al Llobregat. Mariona Naudin es col·loca davant del públic, d'esquena al mirador, i anirà assenyalant, com una hostessa de vol, els llocs on es desenvolupa l'acció narrada per la retransmissió radiofònica.

RADIO LA MARINA, retransmissió radiofònica.

PILAR

I des de l'antic edifici del Polvorí, amb unes vistes espectaculars de tot el barri, reprenem la connexió al 105.2 amb "La Marina al dia". Avui, 18 d'octubre de 1971, els hem d'explicar els fets que s'estan produint ara mateix a la fàbrica SEAT. Des del matí que alguns treballadors han ocupat la fàbrica per reclamar la readmissió dels últims acomiadats. Martina, ens pot dir què passa ara mateix?

MARTINA

Sí, Pilar. Els treballadors que han ocupat les oficines centrals han demanat negociar amb l'empresa, però la resposta de l'empresa ha estat enviar la Guàrdia Civil i grisos a cavall. Ara mateix la fàbrica està envoltada, podríem dir que la fàbrica es troba sota setge. Es pot sentir la tensió latent en l'ambient. Pilar.

PILAR

Gràcies, Martina, tornarem aviat a la fàbrica SEAT, ara ens demanen connexió des de l'any 1952. Ruben.

RUBEN

Pilar, som a l'Estadi de Montjuïc a la tarda de 31 de maig de 1952 i aquí s'està a punt de produir un esdeveniment històric: la major ordenació de capellans de la història de l'Església, ni més ni menys que 800 capellans nous sortiran avui per la porta de l'Estadi. Abans de la missa, les Juventudes Obreras Nacional Socialistas, que s'estaran acampades al costat de l'estadi tot el que duri el congrés, ens han delectat amb una desfilada on ha assistit tota la cúpula militar franquista i que ha estat presidida pel cardenal Tedeschini en persona. Pilar.

PILAR

Gràcies, Ruben. Martina, alguna novetat des de la fàbrica SEAT.

MARTINA

De moment tot igual. La fàbrica segueix assetjada. El cap de la guàrdia civil i el cap dels grisos s'han apartat del grup per discutir alguna cosa, però cap més moviment.

PILAR

Gràcies, Martina. Ara hem de connectar amb Can Clos. Sense moure'ns de 1971 desplaçem-nos un parell de mesos. En directe des del 5 de desembre, Carmen, què ens has d'explicar?

CARMEN

Pilar, aquí al barri de la Marina està caient un xàfec com feia anys que no es veia. Hi ha preocupació entre els veïns perquè s'han sentit uns sorolls anòmals a l'abocador.

PILAR

L'abocador, Carmen?

CARMEN

Efectivament. Tota la cara de la muntanya de Montjuïc que dóna a la Marina s'ha convertit en l'abocador oficiós de la ciutat de Barcelona. Cada dia s'hi aboquen dues mil tones d'escombraries sense cap mena de control.

PILAR

No estàvem al corrent d'això, Carmen.

CARMEN

Fins ara ha provocat problemes de plagues, de salubritat, infeccions, intoxicacions, però amb aquest ruixat els veïns temen el pitjor.

PILAR

Hem de deixar-te un moment, Carmen, perquè sembla que hi ha novetats al Congrés Eucarístic.

RUBEN

Acaba de passar. 800 capellans ordenats d'un sol cop pel cardenal Tedeschini. L'estadi dempeus, Francisco Franco inclòs, aplaudint aquest moment històric. Recordem que tots els immigrants que van arribar d'arreu d'Espanya per a les obres del Congrés van viure en barraques al voltant de Montjuïc, i que a pocs mesos de l'inici del Congrés els van treure de Montjuïc perquè la muntanya havia de quedar "neta". Ara han estat reubicats al Verdum i Can Clos i tots ells han vingut en massa a aplaudir l'ordenament dels capellans.

PILAR

I ara tornem a 1971 perquè sembla que han passat coses tant a la Seat com a Can Clos. Carmen?

CARMEN

És una desgràcia, Pilar. El terra ha començat a tremolar, l'abocador s'ha ensorrat, acaba d'haver-hi, literalment, una allau de merda que ha enterrat les cases del peu de Montjuïc, illes de cases senceres desaparegudes sota la brutícia, Pilar. Mai havia vist una cosa així.

PILAR

Un segon, Carmen, perquè hem d'anar immediatament a la SEAT, sembla que la policia ha entrat a la fàbrica. Martina?

MARTINA

Sí, Pilar, ara mateix es disparen pilotes de goma i gasos lacrimògens a l'interior de la fàbrica. La policia ha intentat dissoldre l'assemblea però els treballadors s'hi han negat i ha començat la batalla campal. Els cavalls dels grisos rellisquen en el paviment de la fàbrica, això és un caos. Les càrregues són duríssimes, alguns treballadors s'han atrinxerat als tallers i...No sé si ho heu sentit però hi han hagut trets, trets d'arma de foc, els grisos disparen a dins la fàbrica, hi ha co-redisses amunt i avall, els treballadors contraataquen amb les eines del taller...

La veu es va distorsionant fins a desaparèixer.

La connexió radiofònica es talla.

Algú del públic llegeix l'epíleg.

EPÍLEG

Després de l'allau de porqueria, els veïns afectats es van reubicar a ciutat Meridiana. Els veïns van tallar l'accés als camions perquè no continuessin traslladant escombraries a l'abocador. l'alcalde Porcioles va assegurar que es tancaria en menys d'un mes. L'abocador finalment es va tancar. L'any 1974, tres anys després de l'esllavissada.

L'ocupació de la Seat del 1971 va ser l'inici del període de conflictivitat permanent entre els treballadors i l'empresa. Durant anys es van produir de protestes i mobilitzacions per reclamar millores laborals. Aquella nit, la del 18 d'octubre de 1971, un dels treballadors va rebre l'impacte de vuit bales. Antonio Ruiz Villalba va morir el 30 d'octubre. Era soldador.

El Congrés Eucarístic de 1952 va ser el primer esdeveniment d'acceptació internacional del règim franquista. Un any després, el 1953, es va firmar el concordat entre Espanya i la Santa Seu, encara vigent. L'himne del Congrés, "De rodillas", va ser una de les cançons més populars del franquisme.

En aquest moment torna a aparèixer la corredora, que para un moment davant nostre (sense deixar de córrer) i sense dir res, es gira i tornem a veure el dorsal on diu “Seguiu-me. El públic reprèn la marxa.

Pels auriculars del públic sona “De rodillas”. Al cap d’una estona es produeix un fos que ens porta cap al següent àudio:

COLÒNIA 92

A la segona setmana de treballar en aquest recorregut, va aparèixer un article a premsa que comprava la colonització de l’època romana amb la del segle XIX. Venia a dir que, en certa manera, la colonització romana era més avançada; els habitants dels pobles colonitzats tenien la ciutadania de la metròpoli i, per tant, els mateixos drets i deures. Els tres vam comentar l’article i el vam oblidar.

Dimecres passat, passejant per Montjuïc i parlant amb els veïns de la Marina, l’article va tornar-nos a la memòria.

En una colònia, una minoria s’imposa a una majoria per treure un benefici del seu territori. En una colònia, una minoria s’aprofita dels recursos d’una majoria per enriquir-se.

Podríem parlar de l’expropiació de les terres de conreu per a construir-hi fàbriques i equipaments d’oci per als ciutadans de bé. Però no cal anar tant lluny. Aquí, a Montjuïc, tenim piscines, un estadi olímpic, pistes de tennis, hípica, pistes d’atletisme. I cap dels veïns pot gaudir de les instal·lacions esportives que hi ha al seu barri. Descomptant, esclar, la ruïna de les Picornell.

Els Jocs del 92 desprenen un aire de dejavu respecte del que va passar amb l’Exposició Universal del 29 i el Congreso Eucarístico del 52. Esdeveniments internacionals ubicats a Montjuïc on els barris més propers només n’han patit el barraquisme, l’explotació laboral i la migració forçada.

Miràvem els busos turístics fent esses per la muntanya. Duien els turistes, amb aires de safari, a observar els detalls de la vida quotidiana de la població autòctona. Tots tres alhora vam pensar en aquell article. Ens vam posar a discutir si existia el concepte d’autocolonització. Una minoria s’aprofita d’un territori on la majoria que hi viu no gaudeix de cap dels beneficis i només en pateix les conseqüències. Una línia que segueix 1929-1952-1992 i que culmina el 2004. Una autocolonització on la metròpoli és a la mateixa ciutat que la colònia. Una marca que intenta dissimular un espoli.

8. ESTADI SERRAHIMA

La corredora corre cap a l'estadi de Serrahima, on hi ha penjada la pancarta següent:

Usted y yo podemos no estar de acuerdo con muchas cosas,
pero tenemos que unirnos cuando nos quieren avasallar.

9. TÚNEL DE LA FOIXARDA

La corredora ens espera just a l'entrada del túnel de la Foixarda, que és un rocòdrom. Quan veu que l'hem vist, s'endinsa al túnel i desapareix. El públic s'endinsa en el túnel. Deixem enrere el túnel dels escaladors i seguim caminant. Voregem l'estadi de rugby i el centre d'escaladors. En algun punt d'aquest trajecte trobem dues pancartes més que diuen:

Se dice: ustedes no viven aquí en condiciones como es debido
y vamos a remediarlo.

Cuando lo que se quiere decir es: largo de aquí que estos
terrenos los necesitamos.

Després de l'última corba, ens trobem a la corredora parada altra vegada. Està observant un individu que està escombrant fulles. L'individu en qüestió és Cobi amb una armilla fluorescent de "Serveis comunitaris". Cobi té molts problemes per fer la seva feina. És una figura en 2D i, per tant, no pot doblegar els braços, que estan perpètuament estesos una escombra en una mà, una pala en l'altra. La corredora, en un atac d'empatia, evita que Cobi es faci mal.

10. AVINGUDA DELS MONTANYANS

Pugem les escales del costat de la hípica i agafem avinguda dels Montanyans. Entre els arbustos trobem un membre dels Manolos, que, guitarra en mà, canta “Amigos para siempre. El Manolo ens acompanya cantant i caminant d’esquena fins als Jardins Històrics. Quan acaba la cançó es gira i camina decididament cap als jardins. Porta un dorsal a l’esquena on que diu “Follow me”.

11. JARDINS HISTÒRICS

Entrem als jardins. La corredora ens espera a l’entrada corrent sense moure’s de lloc. Ens condueix cap al caminet que mena a la zona del salt d’aigua. Davant del salt d’aigua i el rierol trobem la coral La Joia de Montjuïc. La coral canta la sardana “Un raig de sol”. La corredora es queda parada, amb nosaltres, mirant la coral.

Quan acaben de cantar el primer tema, un dels membres de la coral diu quatre paraules sobre la seva agrupació. Tot seguit canten “Mare vull ser pescador”.

Després de l’havanera, la corredora passa amb un cartell que diu: “Això s’ha acabat. Gràcies per haver caminat amb nosaltres.”

12. CAP AL MERCAT DE LES FLORS

Dels Jardins Històrics, ens encaminem ja cap al Mercat de les Flors. És un moment que convida al silenci o a comentar en veu molt baixa el que ha passat durant el recorregut. Quan arribem al Mercat de les Flors l’itinerari acaba.

BOO BETA

ART | COUNITAT